

**SUN'IY INTELLEKT SAVODXONLIGINING
XODIMLARNING SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI
QABUL QILISHIGA TA'SIRI**

Akramova Nilufar Becnazar qizi

Toshkent xalqaro Westminster universiteti
magistraturasi bitiruvchisi

Annotatsiya: Ushbu tezisda sun'iy intellekt savodxonligining xodimlar tomonidan sun'iy intellekt texnologiyalarini qabul qilishiga ta'siri o'rganiladi. Tadqiqotda xodimlarning sun'iy intellekt bo'yicha bilim va ko'nikmalari, texnologiyalarga ishonchi, ulardan foydalanishga tayyorligi hamda raqamli o'zgarishlarga moslashuvchanligi tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt savodxonligini oshirish xodimlarning yangi texnologiyalarga ijobiy munosabatini shakllantirishi asoslanadi. Tadqiqot natijalari tashkilotlarda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish va sun'iy intellekt texnologiyalarini samarali joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi hamda boshqaruv jarayonlari samaradorligini oshirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, sun'iy intellekt savodxonligi, raqamli savodxonlik, sun'iy intellekt texnologiyalari, texnologiyalarni qabul qilish, xodimlar, raqamli kompetensiya, texnologik kompetensiya, raqamli transformatsiya.

So'nggi yillarda sun'iy intellekt texnologiyalari jamiyat hayotining barcha sohalariga, jumladan, ish jarayonlariga ham chuqur kirib bormoqda. Zamonaviy tashkilotlar raqobatbardoshlikni saqlab qolish va samaradorlikni oshirish maqsadida sun'iy intellektga asoslangan tizimlarni faol joriy etmoqda. Biroq, bunday texnologiyalarning muvaffaqiyatli qo'llanilishi

nafaqat texnik infratuzilmaga, balki xodimlarning ushbu texnologiyalarni qanchalik tushunishi va qabul qilishiga ham bevosita bog'liq. Aynan shu nuqtada sun'iy intellekt savodxonligi tushunchasi muhim ahamiyat kasb etadi, chunki xodimlarning yangi texnologiyalar bilan ishlash ko'nikmalari, ularning imkoniyatlari va cheklovlarini tushunishi kompaniyalarda raqamli o'zgarishlarning muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylanmoqda.

Bugungi kunda ko'plab kompaniyalar sun'iy intellekt vositalarini joriy etishga sarmoya kiritayotgan bo'lsa-da, xodimlarning ushbu texnologiyalarga nisbatan noaniqlik, ishonchsizlik yoki qo'rquv his qilishi kuzatiladi. Bu holat, o'z navbatida, texnologiyalarning to'liq salohiyatdan foydalanilmasligiga, ish samaradorligining pasayishiga va o'zgarishlarga qarshilik ko'rsatishga olib kelishi mumkin. Shu sababli, xodimlarning sun'iy intellekt haqidagi bilim darajasi bilan ularning texnologiyani qabul qilish xatti-harakati o'rtasidagi bog'liqlikni ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb masala hisoblanadi.

Tashkilotlarda xodimlarning mazkur texnologiyalardan foydalanishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularni tizimli baholash ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Sun'iy intellektning mehnat jarayonlariga joriy etilishi ish unumdorligini oshirish, vaqt sarfini qisqartirish, takroriy vazifalarni avtomatlashtirish va boshqaruv qarorlarining sifatini yaxshilash imkonini beradi. Biroq ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanish xodimlarning texnologiyaga munosabati, bilim va ko'nikmalari, ishonch darajasi hamda tashkilot tomonidan yaratilgan sharoitlarga bevosita bog'liq. Quyidagi jadvalda xodimlarning sun'iy intellekt texnologiyalarini qabul qilishiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni ko'rib chiqamiz (1-jadval):

1-jadval

Xodimlarning sun'iy intellekt texnologiyalarini qabul qilishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar¹

¹ Muallif tomonidan tayyorlangan

Asosiy omillar	Izohi
Idrok etilgan funksional va iqtisodiy foydalilik	Sun'iy intellekt texnologiyalarining mehnat unumdorligini oshirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish, vaqt sarfini optimallashtirish hamda qarorlar sifatini yaxshilash imkoniyatining xodim tomonidan subyektiv baholanishi
Texnologik foydalanish qulayligi	Sun'iy intellekt tizimining funksional murakkabligi, o'zlashtirish darajasi, interfeysning intuitivligi va mavjud ish jarayonlariga integratsiyalashuvining xodim tomonidan qabul qilinishi
Sun'iy intellektga nisbatan institutsional ishonch	Tizim tomonidan shakllantiriladigan natijalarning aniqligi, izchilligi, barqarorligi va qaror qabul qilish jarayonidagi ishonchliligiga xodimning institutsional hamda individual ishonch darajasi
Raqamli va sun'iy intellekt kompetensiyasi	Xodimning raqamli texnologiyalar, ma'lumotlar bilan ishlash, sun'iy intellekt imkoniyatlarini baholash va ularni kasbiy vazifalarga moslashtirish bo'yicha bilim, ko'nikma va amaliy qobiliyatlari
Tashkiliy-texnologik qo'llab-quvvatlash	Tashkilotda sun'iy intellektni joriy etish uchun texnik infratuzilma, axborot resurslari, metodik ko'mak, malaka oshirish va rahbariyat tomonidan yaratiladigan institutsional sharoitlarning mavjudligi
Ma'lumotlar maxfiyligi va texnologik xavfsizlik	Sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanish jarayonida shaxsiy, xizmat va korporativ ma'lumotlarning himoyalaniishi, axborotdan noqonuniy foydalanish

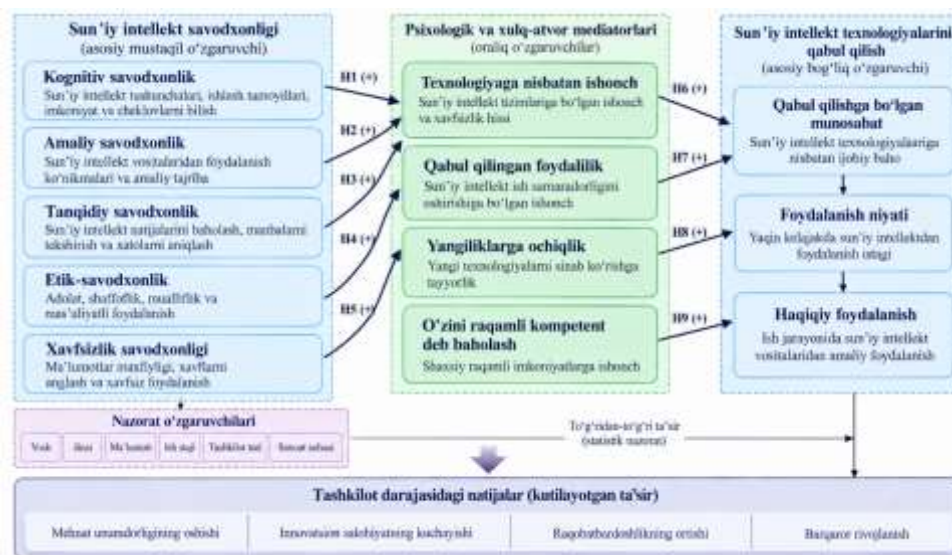
	hamda texnologik xatolar yuzaga kelish xavfining xodim tomonidan baholanishi
Algoritmik adolatlilik va qarorlar shaffofligi	Sun'iy intellekt asosida shakllantiriladigan natijalarning xolisligi, kamsitishdan holiligi, mezonlarining tushunarlilik va qarorlar mantig'ining xodim tomonidan izohlash mumkinligi
Mehnat funksiyalarining transformatsiyalanishi xavotiri	Sun'iy intellektning mavjud mehnat funksiyalarini avtomatlashtirishi, kasbiy vakolatlarning qisqarishi, ish o'rnining o'zgarishi yoki xodim ustidan nazoratning kuchayishi bilan bog'liq psixologik xavotir darajasi

Mazkur omillar xodimlarning sun'iy intellektni qabul qilish jarayoni texnologik, individual, tashkiliy va psixologik determinantlarning o'zaro ta'siri asosida shakllanishini ko'rsatadi. Idrok etilgan foydalilik va foydalanish qulayligi texnologiyani qabul qilishning bevosita rag'batlantiruvchi omillari bo'lsa, raqamli kompetensiya undan samarali foydalanish imkoniyatini belgilaydi. Institutsional ishonch, algoritmik adolatlilik va shaffoflik xodimning texnologiyaga nisbatan ijobiy munosabatini mustahkamlaydi. Tashkiliy qo'llab-quvvatlash esa mazkur omillarni amaliy foydalanishga yo'naltiradi. Aksincha, ma'lumotlar xavfsizligiga oid shubhalar hamda mehnat funksiyalarining o'zgarishidan xavotirlanish qabul qilish darajasini pasaytirishi mumkin. Shu sababli sun'iy intellektni joriy etishda texnologik imkoniyatlar bilan bir qatorda xodimlarning kompetensiyasi, ishonchi va psixologik tayyorgarligini rivojlantirish muhim hisoblanadi.

Sun'iy intellekt savodxonligi xodimlarning zamonaviy texnologiyalarni ongli, samarali va mas'uliyatli o'zlashtirish imkoniyatini belgilovchi ko'p o'lchovli kompetensiya hisoblanadi. U sun'iy intellektning ishlash

ilmiy –amaliy anjuman

tamoyillarini tushunish, undan amaliy foydalanish, natijalarni tanqidiy baholash, axborot xavfsizligini ta'minlash hamda texnologik yangiliklarga moslashish qobiliyatlarini qamrab oladi. Mazkur kompetensiyalar xodimlarning texnologiyaga nisbatan ishonchi, uning foydaliligini anglash darajasi, yangiliklarga ochiqqligi va raqamli imkoniyatlariga bo'lgan ishonchini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli sun'iy intellekt savodxonligi va texnologiyalarni qabul qilish o'rtasidagi munosabatni individual, psixologik hamda tashkiliy omillarni birgalikda hisobga olgan holda o'rganish zamonaviy tashkilotlarda raqamli transformatsiya jarayonlarining samaradorligini ilmiy baholash uchun muhim metodologik asos yaratadi (1-rasm):

1-rasm. Sun'iy intellekt savodxonligining xodimlarning sun'iy intellekt texnologiyalarini qabul qilishiga ta'sirining konseptual modeli²

Yuqoridagi rasmdagi holatdan bizga ma'lumki, sun'iy intellekt savodxonligi xodimlarning sun'iy intellekt texnologiyalarini qabul qilishini shakllantiruvchi muhim kompetensiya sifatida qaraladi. Konseptual yondashuvdagi H1-H5 gipotezalari sun'iy intellekt savodxonligining nazariy, amaliy, tanqidiy, etik-xavfsizlik va moslashuvchanlik jihatlari bilan texnologiyaga ishonch, qabul qilingan foydalilik, yangiliklarga ochiqqlik

² Muallif tomonidan tayyorlangan

hamda raqamli kompetentlik o'rtasida kutilayotgan ijobiy bog'liqliklarni ifodalaydi. H6-H9 gipotezalari esa mazkur psixologik va xulq-atvor omillarining sun'iy intellekt texnologiyalariga ijobiy munosabat, foydalanish niyati, amaliy va davomiy foydalanishga ta'sirini nazarda tutadi. Ushbu gipotezalar tayyor empirik xulosa emas, balki statistik tekshirilishi lozim bo'lgan ilmiy farazlardir. Ularni regressiya, mediatsiya tahlili yoki strukturaviy tenglamalar modeli yordamida sinovdan o'tkazish sun'iy intellekt savodxonligining texnologiyani qabul qilishga bevosita va bilvosita ta'sirlarini aniqlash imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt savodxonligi xodimlarning sun'iy intellekt texnologiyalarini anglash, ulardan oqilona foydalanish va ularning natijalarini tanqidiy baholash qobiliyatini shakllantirib, texnologiyani qabul qilish darajasini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi. Shu sababli tashkilotlarda xodimlarning sun'iy intellekt bo'yicha bilim va ko'nikmalarini muntazam rivojlantirish, amaliy o'quv dasturlarini joriy etish hamda texnologiyadan foydalanishning aniq me'yorlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq. Shuningdek, xodimlarda sun'iy intellektga nisbatan ishonchni kuchaytirish, ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash va texnologik o'zgarishlarning mehnat faoliyatiga ta'sirini tushuntirish orqali qarshiliklarni kamaytirish lozim. Bu choralar tashkilotlarning raqamli transformatsiya samaradorligini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 26-maydagi "Yangi avlod ilmiy kadrlarini tayyorlash va ularni attestatsiya qilish tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi PF-98-sonli Farmoni. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-8236683>
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 26-noyabrdagi "Istiqbolli kadrlarni qayta tayyorlash hamda ularning xorijda

maqsadli stajirovkasini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 743-sonli Qarori. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-7863935>

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi “Sun’iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ-358-sonli Qarori. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-7158604>

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-avgustdagi “Sun’iy intellekt texnologiyalarini qo‘llash bo‘yicha maxsus rejimni joriy qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-5234-sonli Qarori. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-5603319>

5. Rapiyev A.P., Toshboyev I.O‘. Sun’iy intellekt texnologiyalarini o‘qitishga qaratilgan loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlari va ularning samaradorlik tahlili // “Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali. 2025-yil, dekabr. №12-son.

6. A.A.Abdumanonov, A.A.Quchqarov. Sun’iy intellekt asoslari. Darslik.T.:– Farg‘ona: “Sunrise-pro” nashriyoti, 2025. – 344 b.

7. Davletov I.X., Normirzayev U.M. Iqtisodiyot tarmoqlari va sohalari rivojlanishida sun’iy intellektidan foydalanish masalalari // Muhandislik va iqtisodiyot ilmiy-amaliy jurnali. 2025-yil, dekabr, №12. 300–303-betlar.

8. Pinski, M., & Benlian, A. (2023). AI literacy - Towards measuring human competency in artificial intelligence. In , 2023. Hawaii international conference on system sciences (p. 53) (HICSS-56).

9. Benlian A., Pinski M. The AI literacy development canvas: Assessing and building AI literacy in organizations // Business Horizons. 2025. Elsevier Inc. DOI: 10.1016/j.bushor.2025.10.001.

10. Benlian A., Jaki P., Alizadeh A., Özdemir F. Scaling AI literacy in organizations: A framework and roadmap for managers // Business Horizons. 2026. DOI: 10.1016/j.bushor.2026.09.002. Elsevier Inc.

11. Zhao J., Shi J. How does AI literacy empower decision-making quality? The mediating role of employee-AI collaboration and the moderating role of AI trust // Acta Psychologica. 2026. Vol. 268. Article 107295. Published online 20 June 2026. Elsevier B.V. DOI: 10.1016/j.actpsy.2026.107295.
12. Khujamurodov A. J., Jahongirov R. J. Peculiarities of corporate strategy and risk prevention in joint stock companies.« //Актуальные научные исследования в современном мире» ISSN 2524-0986. 59 (часть 3), 21. – 2020. – Т. 25.
13. <https://lex.uz> – O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi